

Посилання на статтю

Баланда А.Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності: стан та перспективи розвитку / А.Л. Баланда // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1(37). – С. 150-155. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/37/11balspr.pdf>

УДК 005.922.1

А.Л. Баланда

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розкрито стан та перспективи розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності на основі ідентифікації послуг, що надаються службами безпеки. Дж. 16.

Ключові слова: економічна безпека, інформація, інформаційно-аналітичне забезпечення, суб'єкт підприємницької діяльності, розвиток.

А.Л. Баланда

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ : СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Раскрыто состояние и перспективы развития информационно-аналитического обеспечения экономической безопасности субъектов предпринимательской деятельности на основе идентификации услуг, предоставляемых службами безопасности. Ист. 16.

A.L. Balanda

INFORMATION-ANALYTICAL SUPPORT OF THE BUSINESS ENTITY'S ECONOMIC SAFETY: STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

State and development prospects of information-analytical support of the business entity's economic safety by identification of the economic safety service's tasks are revealed.

Постанова проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний безпечний стан функціонування та розвитку суб'єкту підприємницької діяльності (далі СПД) характеризується значною мінливістю внутрішнього та зовнішнього середовища. Це викликано низкою загроз діяльності СПД. До них можна віднести: зовнішні (нормативно-правові, ринкові, соціально-демографічні, природно-кліматичні, науково-технічні тощо) та внутрішні (виробничі, управлінські, транспортні, постачання тощо) [1]. В останні роки в Україні намітилася тенденція до зменшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу. Наприклад, тільки у 2009 році їх кількість зменшилася на 40 % у порівнянні із 2008 роком.

“Управління проектами та розвиток виробництва”, 2011, № 1(37)

Більшість припинила свою діяльність внаслідок світової фінансової кризи, інші – із-за несприятливої політики держави в галузі малого та середнього підприємництва [2-3]. Тому, СПД (малі, середні, великі) задля забезпечення певного рівня своєї економічної безпеки, визначеного об'єктивними вимогами сфери діяльності та суб'єктивними прагненнями власників, звертають особливу увагу на своєчасне отримання інформації про зовнішні та внутрішні процеси щодо своєї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Сьогодні питаннями визначення місця та ролі інформаційно-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки СПД, вивченню принципів організації, існуючих та перспективних інформаційних методів та технологій тощо, присвячено багато праць, авторами яких є як науковці, так і представники практичної сфери діяльності [4-7]. Це свідчить про актуальність проблем інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема створення та розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки як необхідної умови безпечного функціонування СПД, все ще залишається малодослідженою, оскільки в умовах ринкової економіки України СПД займаються, більшою мірою, відвоюванням свого права на існування. З огляду на це в них не залишається ані фінансових, ані техніко-технологічних, ані інших ресурсів для впровадження більш-менш ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення своєї економічної безпеки. Головним і необхідним у цьому ключі є розкриття основних проблем створення інформаційно-аналітичного забезпечення та перспектив його розвитку.

Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За функціональним підходом у [8] виділена така сукупність основних елементів економічної безпеки СПД: фінансова складова, інтелектуальна складова, техніко-технологічна складова, політико-правова складова; інформаційна складова, екологічна складова та силова складова. Під інформаційною складовою розуміється ефективно інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки СПД.

Важливим фактом є те, що інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки складають два взаємопов'язані елементи – інформаційний, тобто відносно самостійної діяльності спеціально підготовлених фахівців, зайнятих пошуком, відбором, обробкою, накопиченням, узагальненням і збереженням інформаційних одиниць (перший етап процесу інформаційно-аналітичного забезпечення у системі управління будь-якого механізму); та аналітичний, який є похідним другим етапом процесу інформаційно-аналітичного забезпечення у системі управління будь-якого механізму: виробництво спеціально підготовленими фахівцями на підставі наявних інформаційних одиниць і складних розумових процесів нового знання щодо явища або події, що вивчається [9].

Існуючі сьогодні підходи до створення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД поділяються, в основному на два типи:

1) підхід як до процесу створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки СПД;

2) підхід як до системи з формування інформаційного ресурсу діяльності СПД з метою забезпечення функціонування системи економічної безпеки.

Проблеми, що стосуються інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД умовно також можна поділити на дві групи: загальні (притаманні будь-якому інформаційно-аналітичному забезпеченню) та специфічні (обумовлені унікальністю такої категорії як економічна безпека СПД) [10].

До загальних проблем відносяться: організаційно-технічні, нормативно-правові, науково-методичні, кадрові, фінансові. Вони обумовлені впровадженням інформаційно-аналітичного забезпечення.

Специфічні проблеми пов'язані із особливостями управління СПД, стратегічним вектором руху, специфікою діяльності, характером та динамікою змін зовнішнього середовища.

Зазначенні проблеми негативно впливають на ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД внаслідок нечіткості постановок завдань, розподілу функцій та повноважень між структурним підрозділами СПД.

Враховуючи загальну тенденцію можна визначити наступні перспективи розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД [11]:

- максимально-оптимальне структурування інформаційного простору СПД за рахунок упорядкування інформаційної інфраструктури;
- інтеграція інформаційних ресурсів;
- інтелектуалізація інформаційних потоків та процедур обробки інформації.

Основні доробки в питаннях інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки містяться на рівні питань безпеки держави. І це природно, бо будь-яка держава історично має спеціальні служби, функція яких полягає в пошуку, зборі, обробці, накопиченні, збереженні та передачі інформації. В розвинутих країнах світу підприємства та організації, які на протязі усього періоду свого існування працювали в умовах жорсткої конкуренції, мають потужні служби безпеки, або користуються послугами спеціалізованих фірм. Питання безпеки у цих країнах є елементами культури ведення бізнесу. У країнах пострадянського простору такої культури поки що немає. Головною причиною є те, що в соціалістичній, плановій економіці функції забезпечення економічної захищеності брала на себе держава. Вона була власником банків, заводів, пароплавів. А підприємства забезпечували в основному функцію захисту матеріальних ресурсів. І то для цього використовувалась спеціальна служба невідомчої охорони.

Якщо проаналізувати той перелік послуг, які сьогодні надають приватні служби безпеки СПД, то можна відокремити наступні основні послуги [12-14]:

- безпека й охорона об'єктів будь-якого призначення: офісів, підприємств, складів (шляхом організації стаціонарних постів охорони із озброєними співробітниками);
- пультова охорона об'єктів із виїздом груп оперативного реагування, англійські оператори;
- особова охорона із наданням охоронців або водіїв-охоронців;
- виділення співробітників охорони для забезпечення безпеки при проведенні культурно-масових заходів, організованих клієнтом;
- супровід вантажів з наданням водіїв-охоронців;
- встановлення відеоспостереження (підбір, монтаж, налагодження та обслуговування комплексних систем забезпечення безпеки);
- програма «Екстрена допомога», що включає надання охоронних послуг на випадок надзвичайних обставин, юридичну та інформаційну підтримку;
- перевірка приміщень та захист інформації від несанкціонованого доступу (пошук в приміщеннях і автомобілях засобів електронного несанкціонованого

зйому інформації, перевірка на наявність каналів витоку інформації і т. ін. - інформаційна безпека);

- тестування з використанням поліграфа;
- послуги детектива;
- профільний дайджест преси;
- охороно-пожежна сигналізація;
- контроль автотранспорту та відвідувачів;
- розслідування ситуацій порушення режиму;
- протидія впливу конкурентів;
- визначення слабких міст безпеки, розробка та здійснення дій щодо покращення безпеки.

Отже, служба безпеки СПД – це відокремлений приватний підрозділ, що залучається керівником СПД для забезпечення його функціонування та сталого розвитку. Приватні служби безпеки зараз не такі, якими були ще 10 років тому. Зараз їх основне завдання полягає у виконанні інформаційного та превентивного захисту. Сьогодні ситуація змінюється. Бізнесмени починають зрозуміти, що якщо загроза поруч, то пізно щось робити. У першу чергу, потрібна розвідувальна робота. Або так звані «класичні превентивні заходи». Основною роботою служб безпеки є охорона інформації, яка до 1990-их років «зберігалася» тільки в головах у бізнесменів. Безпека забезпечується групою професіоналів, що спеціалізуються на конкретному роді діяльності.

Служба безпеки буває як зовнішня (приватні служби) так і внутрішня (структурні підрозділи безпеки СПД). Останні набувають все більшої розповсюдженості у сучасному бізнесовому просторі. Згідно із проектом Закону України «Про службу безпеки суб'єктів господарювання та інших юридичних осіб» служба безпеки суб'єктів господарювання – це структурний підрозділ, створений керівником об'єкта, з метою вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням функціонування та сталого розвитку об'єкта без права надання послуг третім особам [15]. Як зазначалось, сьогодні діяльності служб безпеки СПД спрямована в основному на захист інформаційних ресурсів СПД, а отже й діяльність СПД в цілому щодо забезпечення своєї економічної безпеки акцентується на інформаційно-аналітичному забезпеченні економічної безпеки. У цьому напрямку процеси структурування інформаційного простору СПД за рахунок упорядкування інформаційної інфраструктури набувають першочергове значення. Це відображається у посадових обов'язках начальників служб безпеки СПД по упорядкуванню інформаційної інфраструктури СПД для інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки:

- організація діяльності інформаційно-аналітичного відділу по створенню, обслуговуванню, розвитку та інформаційному забезпеченню системи розрахункової техніки, комунікацій і зв'язку для автоматизованої обробки інформації для інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки;
- керування розробкою планів і графіків обробки інформації та проведення розрахункових робіт у відповідності із завданнями підрозділів СПД;
- здійснення вибору основного складу електронно-розрахункового устаткування, визначає форми та методи збору інформації, забезпечує розробку й узгодження із відповідними підрозділами СПД схем обробки інформації;
- визначення раціональної завантаженості підрозділів та виконавців, забезпечення контролю за ходом надходження інформації, дотриманням графіків та регламентів вирішення завдань, виконанням робіт у встановлені строки, якістю виконання;

– забезпечення оновлення технічної бази, вивчення й аналіз ринку інформаційних послуг з метою забезпечення виробництва та управління сучасними інформаційними технологіями;

– здійснення керування проектуванням структури баз даних та механізмів доступу до них тощо [16].

В цілому, при успішному вирішенні перелічених завдань, розумна організація інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД дозволяє істотно мінімізувати в комерційній діяльності неминучі витрати і прямі втрати при побудові політики відносин з контрагентами, конкурентами, державними і муніципальними органами, а також може бути корисною як при стратегічному плануванні розвитку бізнесу, так і при розгляді приватних комерційних питань, кадрових проблем. При цьому зазвичай доцільно використовувати можливості, що надаються інформаційно-аналітичним забезпеченням, не після, а до виникнення відповідної проблеми, тобто «працювати на випередження».

На жаль, по сформованій практиці функції по інформаційно-аналітичному забезпеченню економічної безпеки в більшості випадків покладаються на приватні служби безпеки або афілійовані охоронні підприємства. Їх керівниками як правило є колишні військові або співробітники Міністерства внутрішніх справ тощо, які дуже смутно уявляють собі специфіку інформаційно-аналітичної діяльності, а тому часто просто нездатні грамотно організувати роботу за цим напрямом. Крім того, приватні служби безпеки та охоронні підприємства зазвичай працюють в режимі «пожежної команди», тобто від доконаного факту - так, як це прийнято в органах внутрішніх справ. Діяльність по інформаційно-аналітичному забезпеченню економічної безпеки, як і всяка інша, цінна саме наданою можливістю випередити опонента, профілакувати несприятливі варіанти розвитку подій. У даних умовах найбільш розумним рішенням може бути створення компактних (не більше семи-десяти співробітників) інформаційно-аналітичних підрозділів служб безпеки, підконтрольних безпосередньо керівникам СПД. Тому, основними напрямками розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки СПД є структурування інформаційного простору суб'єкту, інтеграція інформаційних ресурсів та інтелектуалізація інформаційних потоків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Інформація застаріває дуже швидко. Актуалізувати її зовсім не дешева і дуже непросте завдання. Вирішувати його під силу тим СПД, які створюють інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки розглядають не просто як доповнення до охоронних послуг, але як окремий напрямок свого бізнесу. Більшість приватних служб безпеки (охоронно-детективних структур) (особливо це стосується малих і середніх) мають досить стійке коло клієнтів. Відповідно, інформаційно-аналітичні можливості розраховані на забезпечення потреб саме цих клієнтів. А ось за іншим, може статися, доведеться збирати відомості, що називається, з нуля за відсутності технологій та методів інформаційно-аналітичного забезпечення СПД. Таким чином, проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки СПД протягом останнього десятиріччя стало одним із важливіших напрямів діяльності як служб безпеки суб'єктів, так і СПД в цілому. Нині у сучасному бізнесі спостерігається тенденція до переорієнтації функцій служб безпеки із суто охоронно-детективних до інформаційно-аналітичних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Классификация угроз экономической безопасности предпринимательства. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://un1ce.ru/publ/1-1-0-606>.
2. В Украине исчезает малый и средний бизнес. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mignews.com.ua/ru/articles/17225.htm/>.
3. Экономика возвращается в тень. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrrudprom.ua/digest/deconom021006.htm/>.
4. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою: навчальний посібник / О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та ін. //За ред. Ял-кор. АПН України, к.юр.н.,д.іс.н., В.С. професора Сідака. – К.: Дорадо-Друк, 2010. – 480 с.
5. К проблеме организации информационно-аналитического обеспечения коммерческой разведки. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kiev-security.org.ua/box/11/131.shtml>.
6. Минаев С. Информационно-аналитическое обеспечение безопасности/ С. Минаев. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.it2b.ru/blog/arhiv/34.html>.
7. Должностная инструкция начальника информационно-аналитического отдела. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.otd-lab.ru/documents/dolznostrnye-instruktsii/dolznostrnaya-instruktsiya-nachalnika-informatsionno-analitichesk>.
8. Шкарлет С. Теоретичні основи формування економічної безпеки підприємств / С. Шкарлет // Сіверянський літопис. Зб. наук. праць, 2007. – № 4. – С. 161-171.
9. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного управління в Україні - проблеми та перспективи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diploma.org.ua/index.php?name=Kurs2&op=viewfile&id=771>.
10. Семенченко А.І. Деякі проблемні питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування у сфері національної безпеки / А.І. Семенченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/politikabezpeki/94-2009-09-09-15-29-55>.
11. Сляднева Н.А. Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н.А. Сляднева. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fact.ru/www/arhiv6s9.htm>.
12. Товары, оборудование, услуги. «Услуги/сервис». Службы безопасности, охрана бизнеса, спецоборудование. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.refer.ru/273>.
13. Охранное предприятие ЛЕГИС: «Безопасность превыше всего». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.legis-s.ru/sluzhba_bezopasnosti/.
14. Служба безопасности. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bodyguard.com.ua/info/serv_bezop.htm.
15. Проект Закона України «Про службу безпеки суб'єктів господарювання та інших юридичних осіб». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scorpion.sumy.ua/en/laws/18-laws-4.html>.
16. Должностная инструкция начальника информационно-аналитического отдела. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.otd-lab.ru/documents/dolznostrnye-instruktsii/dolznostrnaya-instruktsiya-nachalnika-informatsionno-analitichesk>.

Рецензент: Рамазанов С.К., професор, д.т.н., д.е.н.

Стаття надійшла до редакції
21.02.2011 р.